

Doceren is Dosereren (en de rol van Superman)

Wieke Karsten

Oplettende lezers zijn deze zin al eens eerder tegengekomen. Hij is niet door mij verzonnen maar is een gouwe ouwe uit onderwijsland, en ik citeer hem graag: Doceren is Dosereren.

De zin suggereert dat je een leerling niet moet overladen met informatie en opdrachten. Blijkbaar zit een leerling op een gegeven moment 'vol'. Wat is dat dan, volzitten? En doseren docenten dan ook?

Laten we met het laatste beginnen. Docenten storten in hun enthousiasme en bevlogenheid al gauw een grote emmer informatie over een leerling heen. Ik herinner me een masterclass waarbij de docent telkens riep: 'Oh ja, en dit is ook heel erg belangrijk! En dit! En niet te vergeten dit!' De leerling stond er vol verwarring bij, al lang niet meer in staat om welke aanwijzing dan ook maar op te volgen.

De reden voor deze verwarring is onze constructie: we zijn namelijk gebouwd als gewone mensen en niet als Superman. Superman vliegt boven de stad, hoort iemand gillen, zet een instortend flatgebouw recht, draait de gaskraan dicht, breekt de code van de alarminstallatie en redt in diezelfde 10 seconden de gillende vastgebonden schone dame. Superman kan wat wij niet kunnen, hij kan alles en dan ook nog tegelijkertijd. Vandaar zijn naam. Hij had ook nog eens goed kunnen functioneren tijdens de masterclass. Hoewel, die had hij natuurlijk niet nodig gehad.

Ons brein, want dat is onze beperkende factor, kan dat niet. Wij kunnen en kennen alleen maar wat wij al kunnen en kennen en de rest moeten we nog leren. En als we dat kunnen en kennen ook nog tegelijkertijd met iets anders kunnen en kennen, dan is het geautomatiseerd. Zeg maar: ge-'supermanned'. Met andere woorden, ik kan alle majeur-toonladders spelen zonder er bij na te denken. Dat kan ik ook terwijl ik op een been sta, of als ik televisie kijk, of als iemand erdoorheen staat te kletsen of als ik zenuwachtig ben. Over het algemeen kan ik ze spelen zonder enige concentratie. En concentratie is eigenlijk: het richten van mijn aandacht op iets. Hoe gesupermanned heb ik mijn toonladders? Helemaal? Helaas niet. Vraag me maar om ze in een jazzy ritme te spelen, of tot en met d⁴. Dan moet ik toch wel een vleugje concentratie te voorschijn halen om me staande te houden. Maar met enige moeite kom ik er wel uit. Vraag me vervolgens iets te doen wat ik niet kan. Niet gesupermanned. Laat me bijvoorbeeld tijdens het spelen van de toonladders over een evenwichtsbalk lopen. Een gewone toonladder zal wel lukken, ik kan mijn concentratie gebruiken om niet te vallen. Maar vraag me nu niet het nieuwe ritme te spelen, en dan ook nog tot en met d⁴. Dat gaat niet lukken. Mijn systeem blokkeert. Ik val er af, hopelijk houd ik mijn fluit nog vast. Exit Superman. (Niet uitproberen in de fluitles!) Ik kan het wel leren. Ik kan mijn lichaam trainen om al

die handelingen zo veel mogelijk te automatiseren. Ik kan het lopen over de evenwichtsbalk oefenen. Ik kan het jazzy ritme oefenen, en ik kan de toonladders tot en met de d⁴ oefenen. Als je uitgaat van 100 % concentratie, zou je kunnen zeggen dat je bij het aanleren van iets nieuws de volle 100 % nodig hebt. Dat is dus het tegenovergestelde van geautomatiseerd of gesupermanned. Beetje bij beetje kun je dat percentage naar beneden krijgen en na enige tijd zal het je lukken met 50/50 % op de evenwichtsbalk te lopen, inclusief de jazzy toonladder. En na nog meer tijd kun je met 33/33/33 % alles ook nog tot en met de d⁴. Ik noem dat werken met verschillende concentratiestromen 'zappen'. Alsof je in je hoofd even van het ene kanaal naar het andere kanaal zapt.

Bij het lesgeven moet je rekening houden met deze beperkende factor van onze hersenen. Vraag je iets totaal nieuws, dan heeft een leerling de volle 100 % concentratie nodig om dit klaar te spelen. Je kunt daar pas iets aan toevoegen als dat percentage is gedaald. Vraag je iets bekends dan kun je er best iets bij vragen. In hoeverre de leerling zijn opdrachten al heeft gesupermanned, heeft natuurlijk alles te maken met het thuis oefenen.

Hoe goed bedoeld het uitstorten van informatie en opdrachten ook kan zijn, het is een mogelijke oorzaak van faalangst. Hoeveel leerlingen ik al niet heb horen zeggen: 'ja maar, ik kan ook niet zoveel dingen tegelijkertijd.' En dan vinden ze zichzelf eigenlijk dom. Even voor de duidelijkheid: niemand kan zo veel dingen tegelijkertijd. Nou ja, behalve Superman dan.

Als je wilt reageren op deze rubriek, kun je je opmerkingen sturen aan de redactie, per post of e-mail (redactie@nfg-fluit.nl), of direct aan Wieke Karsten, e-mail wr.karsten@planet.nl.

